

SAMENVATTING/OVERZICHT¹

De charismatische beweging in Sierra Leone (1980 – 2010):

Een missiologisch-historische analyse in het licht van de Afrikaanse cultuur, het welvaartsevangelie en de theologie van kracht

1.0 Overzicht van activiteiten

Deze studie is een missiologisch-historische analyse van de Charismatische Beweging (CB) in Sierra Leone, zoals zij zich verhoudt tot de Afrikaanse cultuur, het welvaartsevangelie en de theologie van kracht ("power"). De verschillende analyses van deze studie gaan terug op dezelfde onderzoeksvraag: "In welke mate heeft de CB de religieuze, sociale en politieke context van Sierra Leone [Deel I] gebruikt om haar centrale boodschap te contextualiseren met als doel een bediening te creëren die de stedelijke elite aantrekt [Deel II] en kritisch aansluit bij de context waarin deze kerkelijke bediening gestalte krijgt [Deel III]? Om deze brede vraag te beantwoorden zijn een aantal deelvragen uitgewerkt met als doel de geschiedenis en de mate van contextualisatie binnen de CB te verhelderen. Deze deelvragen zijn:

- (i) Wat zijn de (religieuze, sociale en politiek) contextuele factoren die meespeelden bij de opkomst van de CB in Sierra Leone?
- (ii) Wat zijn de middelen die de CB gebruikt heeft om de verschillende lagen van de bevolking te bereiken, en hoe doeltreffend zijn deze geweest?
- (iii) In welke mate is de CB kritisch en effectief geweest in het omgaan met zaken als polygamie, initiatieriten en voorouderverering, die essentieel zijn voor de Afrikaanse culturen in Sierra Leone?
- (iv) Hoe effectief en kritisch is de CB in het zich toeëigenen van (a) het welvaartsevangelie en (b) de theologie van kracht?
- (v) Op welke manier verbreedt en vernieuwt de CB onze benadering van Afrikaanse kerkgeschiedenis?

Deze studie is onderverdeeld in drie delen, waarbij ieder deel antwoorden geeft op een deel van de onderzoeksvraag. In deel I worden de conceptuele, historische vragen en de rol van het leiderschap binnen de CB besproken. Deze discussie wil antwoord geven op de vraag hoe de religieuze, sociale en politieke context van Sierra Leone de opkomst en vorm van de CB (mede)bepaald heeft.

Na het geven van een algemene inleiding van de studie in *hoofdstuk 1*, zal ik in *hoofdstuk 2* verdergaan met het weergeven van het huidige debat aangaande de theologie van de CB. Deze discussie, welke begint met een verkenning van de huidige literatuur over de CB in West-Afrika, onderzoekt de geschiedenis van de CB en geeft aan dat gezien de gebeurtenissen in West-Afrika uit de jaren '80 van de vorige eeuw, de CB moet worden onderscheiden van zowel de Pinksterbeweging als de onafhankelijke Afrikaanse kerken. In het laatste gedeelte van dit hoofdstuk worden ook de theologische en missiologische kenmerken die de religieuze elite tot de CB in Afrika aantrekt besproken.

¹ I am grateful to Jermo van Nes for helping to translate the summary into Dutch and to David van Capelleveen for offering technical advice.

Na de toon met deze discussie gezet te hebben, gaat *hoofdstuk 3* over de geschiedenis van de opkomst van de CB in Sierra Leone. Terwijl de rol van de interdenominatieve missionaire organisaties zeker erkend wordt, beweert dit hoofdstuk dat de CB in Sierra Leone zelf vruchtbare grond vond waar ze kon gedijen. Verder wordt de historische ontwikkeling van vijf belangrijke charismatische kerken onderzocht om te analyseren hoe de huidige religieuze praktijken van deze beweging specifieke bevolkingslagen binnen de Sierra Leonese maatschappij bereikt. Het werk van de CB in sloppenwijken, arme plattelandsdorpen en onder Moslim populaties wordt besproken (in de context van deelvraag ii). Ook worden in dit hoofdstuk de ontstaan en de huidige rol van de 'Pentecostal Fellowship of Sierra Leone,' de pogingen tot samenwerking met buitenlandse charismatische evangelisten, de creatieve omgang met eigentijdse media en het profiel van de stedelijke elite van Sierra Leone onder de aandacht gebracht.

Het verstaan van de charismatische opwekkingen in Afrika en de brede religieuze, politieke en sociale achtergronden die in hun voordeel werken vereist een zorgvuldige analyse. In dit licht betoogt *hoofdstuk 4* dat de brede religieuze, sociale en politieke context van Sierra Leone de juiste context creëerde die leidde tot de versterking van de CB. Dit hoofdstuk bespreekt ook de meest essentiële componenten van Sierra Leone's Afrikaanse traditionele religie (ATR). Dit is noodzakelijk, omdat de CB de religieuze context heeft gebruikt zoals deze door Sierra Leone's ATR gevormd was om zo een bediening te creëren die resonantie vindt met de traditionele godsdienstige gevoeligheden van haar leden onder de stedelijke elite. De beschrijving van de politieke en sociale contexten onthullen gevallen van stelselmatige corruptie en wanbeheer, die in de gruwelijke tien jaar durende rebellenoorlog in de jaren 90 van de vorige eeuw ongestraft bleven. Gedurende deze verwoestende periode van oorlog en geweld ondersteunde de christelijke kerken samen met andere geloofsgemeenschappen de internationale initiatieven tot vredesbemiddeling en tot het bevorderen van verzoening na de rebellenoorlog.

In *hoofdstuk 5* gaat het er om beter te begrijpen hoe de gecentraliseerde vorm van leiderschap zoals uitgeoefend door de stichters van de CB zowel de kerk als de pastorale bediening gevormd heeft. In dit hoofdstuk bespreek ik het bekeeringverhaal van de leiders en hun roeping tot kerkelijk leiderschap. Verder onderzoek ik hun benadering van hun bediening en hun specifieke gaven (zoals gebedsgenezers, welvaartspredikers en bevrijdingstheologen). Deze discussie helpt ons te begrijpen hoe charismatische leiders zich elementen van de Afrikaanse cultuur, het welvaartsevangelie en theologie van kracht toeëigenen in het uitoefenen van hun pastorale bediening. Ook wordt de positie van de CB ten opzichte van theologisch onderwijs en de kerkelijke functies van vrouwen binnen de CB besproken.

Deel II verkent drie kritische elementen – cultuur, welvaart en (geestelijke) kracht – die momenteel de missionaire basis van de CB vormen. Dit is van belang om het tweede deel van de brede onderzoeksvraag te begrijpen, namelijk hoe de CB haar kernboodschap heeft gecontextualiseerd om een aanzienlijk deel van de stedelijke elite te kunnen aantrekken. Om de cruciale elementen van deze brede onderzoeksvraag werden er nog twee deelvragen uitgewerkt (cf. deelvragen *iii* and *iv*).

Hoofdstuk 6 begint deze verkenning met een beoordeling van de benadering door de CB van de Afrikaanse cultuur zoals deze zich verhoudt tot polygamie, initiatieriten en voorouderverering (cf. deelvraag *iii*). Gebruik makend van twee toonaangevende Sierra

Leonese theologen wordt in dit gedeelte beargumenteerd dat hoewel de roep om de Afrikaanse cultuur in de kerkelijke bediening en theologie te incorporeren niet nieuw is, dit onderwerp hernieuwde interesse heeft gekregen binnen de CB. Door middel van de analyse van deze cruciale culturele thema's maakt dit hoofdstuk duidelijk dat de benaderingen van de charismatische kerken de CB niet alleen onderscheidt van de Afrikaanse onafhankelijke kerken, maar ook dat de bediening beantwoordt aan de diepe behoeften van de Afrikaanse stedelijke elite die de kern van haar leden vormt.

De hoofdstelling van *hoofdstuk 7* gaat over de toeëigening van het welvaartsevangelie, dat misschien wel de grootste aantrekkingskracht van de CB vormt (cf. deelvraag *iv[a]*). Verwijzend naar prominente vertegenwoordigers van het welvaartsevangelie beargumenteert dit hoofdstuk dat de overduidelijke kracht van deze boodschap niet vreemd is voor Sierra Leone. De welvaartstheologieën zoals verkondigd door charismatische kerkleiders zijn niet alleen sterk geworteld in Sierra Leone traditie, maar hebben tegelijk het traditionale verstaan verrijkt met wat het betekent om in goede gezondheid te leven, materiële rijkdom te verwerven en in het (maatschappelijk) leven te slagen. Ook worden de externe invloeden op het welvaartsevangelie, de relatie tussen welvaartsevangelie en sociaal-economische ontwikkeling alsook de impact van deze boodschap op de evangelische kerken in Sierra Leone besproken.

Hoofdstuk 8 presenteert de theologie van kracht van de CB als antwoord op deelvraag *iv[b]*. In dit hoofdstuk wordt besproken dat de CB naast het verkrijgen van materiële welvaart naar wegen zoekt die haar leden in staat stellen geestelijke kracht uit te oefenen. Ook wordt opgemerkt dat de CB, in reactie op Sierra Leone's traditionele wereldbeeld, hoopt haar leden toe te rusten om kwade machten te kunnen bestrijden, demonische manipulatie te kunnen doorbreken en aanvallen van hekserij te kunnen afweren. Charismatische christenen zien dit als een belangrijke strategie, omdat het misbruik van geestelijke macht wordt gezien als een hindernis tot menselijke welzijn en groei. Dit hoofdstuk beargumenteert dat dit weliswaar overeenstemt met de culturele context en het traditionele wereldbeeld van Sierra Leone, maar niet kritisch genoeg is om dat de beweging hierdoor het risico loopt kerkleden terug te voeren naar hun heidense verleden.

In deel III van deze studie worden de missiologische implicaties van het ontstaan van de CB in de kerkelijke context van Sierra Leone besproken. Deze discussies zijn bedoeld als antwoord op het laatste deel van de onderzoeksvraag, namelijk hoe de CB de kerken en de pastorale bediening in Sierra Leone heeft veranderd. Deze kerkelijke hervorming heeft onder meer implicaties voor de Afrikaanse kerkelijke geschiedschrijving, zoals aangegeven in deelvraag *v* van deze studie.

In dit gedeelte is *hoofdstuk 9* een evaluatie van de CB in Sierra Leone om zodoende een oordeel te kunnen geven over de effectiviteit en kritische houding van de CB in het contextualiseren van de christelijke boodschap, waarbij gebruik gemaakt wordt van het model van Paul Hiebert. Verder gaat dit hoofdstuk over de implicaties die de bediening van de charismatische kerken heeft voor de evangelikale beweging in Sierra Leone, voor de missiologie en voor de Afrikaanse kerkgeschiedenis. Tevens worden nog enkele andere factoren besproken die kunnen bijdragen aan een beter begrip van de CB in Sierra Leone waarnaar ook nieuw onderzoek gedaan kan worden. Het hoofdstuk besluit met de constatering dat de mate waarin de CB de context waarin de christelijke kerken hun

bediening in Sierra Leone uitoefenen heeft gevormd en veranderd, aanleiding geeft de CB te beschouwen als een nieuwe ontwikkeling binnen het wereld christendom.

2.0 Moeilijkheden en methodologische benaderingen van de studie

Ondanks de moeilijkheden die ik tijdens deze studie heb ondervonden (zoals beschreven in *hoofdstuk 1.8*), werden er twee brede methodologische benaderingen gebruikt om informatie voor dit onderzoek te verzamelen. In de eerste plaats heb ik een uitvoerige literatuurstudie gedaan om zodoende de CB in Sierra Leone te kunnen vergelijken met wat men waarneemt in andere delen van West-Afrika. In de tweede plaats heb ik veldonderzoek gedaan, zoals enquête onderzoek naar charismatische kerken, participerende observatie, interviews, het verzamelen van charismatische literatuur en het online bezoeken van elektronische bronnen van charismatische kerken. Deze bronnen verschaften de belangrijkste bestanddelen waarop de analyse en conclusies van deze studie zijn gebaseerd.

Om de CB correct te representeren heb ik de levensverhalen en persoonlijke getuigenissen van alledaagse charismatische christenen (e.g. Prince Thomas en Francess Kamanda) gebruikt, om zo te laten zien hoe hun doorleefde ervaringen relevant zijn in hun plaatselijke religieuze, traditionele en culturele context. Mijn beslissing om persoonlijke getuigenissen op te nemen in het verhaal is gestoeld op de veronderstelling dat persoonlijke getuigenissen een belangrijk deel van de CB uitmaken. Voor de CB in Sierra Leone zijn zaken aangaande cultuur, welvaart en geestelijke kracht niet geïsoleerd, maar vormen zij concentrische cirkels die directe invloed hebben op de individuele charismatische gelovige. In hun optiek is een kerk die in staat is om op dergelijke zaken te reageren en hun bediening te contextualiseren om de menselijke behoeften van gezondheid, rijkdom en geestelijke kracht aan te kaarten een ware uitdrukking van authentiek Afrikaans christendom, zoals Sierra Leone nodig heeft. Het onvermogen van de traditionele gevestigde kerken om kritisch en effectief met dergelijke zaken om te gaan maakt de CB voor veel christenen in Sierra Leone het eerste aanspreekpunt.

3.0 Conclusie

Uit bovenstaande volgt dat het de visie van deze auteur is dat na drie decennia van hun bestaan, de CB doeltreffend reageert op de gebeurtenissen en processen die aan het werk zijn in de Sierra Leonese culturen. Omdat dit antwoord zinvol blijkt voor mensen kon een vorm van christendom ontstaan die enerzijds trouw is aan de Bijbel en anderzijds gevoelig is voor de culturele context. Deze charismatische expressie van het christelijk geloof blijkt niet alleen aantrekkelijk, maar heeft ook geresulteerd in een diepgaande verandering van het kerkelijk landschap in Sierra Leone.